

การศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานด้านคนหาย และศพนิรนามภาคประชาสังคมของประเทศไทย A Study of Problems and Obstacles on Performance of Missing and Unidentified Persons for Civil Society of Thailand

รัชดาภรณ์ มรม่วง¹, อมรเทพ พลศึก² และ นารตติดา สุศรี³

^{1,2,3} สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม

Rachadaporn Mornmoung¹, Amornthap Phonrasuek² and Narttida Suksri³

^{1,2,3} Central Institute of Forensic Science

รับบทความ (Received): 23 สิงหาคม 2562, แก้ไขบทความ (Revised): 15 พฤศจิกายน 2562, ยอมรับการตีพิมพ์ (Accepted): 3 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคสำหรับการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานด้านคนหาย และศพนิรนามของภาคประชาสังคม โดยใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย และการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้เกิดการยอมรับ และแนวทางในการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ ผลจากการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลคนหายและศพนิรนามสำหรับการติดตาม การตรวจพิสูจน์ ที่ถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ที่สุด ตลอดจนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน อย่างมีระบบ แบบแผน และเป็นไปตามหลักมาตรฐานสากล

จากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานในภาคประชาสังคมด้านคนหายและศพนิรนามจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการ ทั้งในเรื่องการปฏิบัติ การติดต่อประสานงาน และการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากประเทศไทยได้ประสบปัญหาของคนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม มาเป็นระยะเวลานาน และยังขาดช่องทางการติดต่อประสานงานสำหรับการติดตามคนหาย และพิสูจน์ศพนิรนาม กลับคืนสู่ญาติผู้เสียหายได้ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดมาตรการในการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีนโยบายในการป้องกัน การบริหารจัดการและเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่ภาคประชาสังคมให้มีความรู้ในการปฏิบัติงานด้านการติดตามคนหายและศพนิรนาม

คำสำคัญ: คนหาย, ศพนิรนาม, ประชาสังคม

Abstract

This research aims to study the problems and obstacles for the missing person and unidentified body identification mission. The qualitative research with in-depth interview and focus group were conducted in this research. The result of this research shows information about the tracking of missing persons and identification of unidentified body correctly and systematically based on international standard.

The results indicated that implementation of civil society agencies of the missing and unidentified body must be cautiously prepared. The guideline for coordination and sharing information with other agencies effectively. Since there are many problems in Thailand about managing of the missing person and unidentified body for a long time. There is no system of coordination between related agencies for tracking the missing persons and returning them. The protocol must be readily prepared for relevant agencies to operate with the same direction. Additionally, there should be a policy for prevention, management and resolving the problems. the training workshop to civil society agencies involving the missing persons and the unidentified persons should be held regularly.

Keywords: Missing Person, Unidentified Person, Civil Society

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาคนหาย คนนิรนาม และศพนิรนามยังเป็นสถานการณ์ทางสังคมที่มีความรุนแรงและสร้างผลกระทบต่อจิตใจของคนในครอบครัว และสร้างความกังวลใจตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ประสบปัญหาเป็นอย่างมาก ซึ่งประเด็นปัญหาในกรณีคนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นวาระสำคัญที่หลายประเทศให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการหามาตรการและนโยบายในการรับมือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและการป้องกันและจัดการกับประเด็นคนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม ซึ่งแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการป้องกันและจัดการกับปัญหาดังกล่าว ยังขาดทิศทาง แนวทางและนโยบายที่มีความชัดเจน รวมถึงขาดกลไกหรือกระบวนการในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและมีมาตรฐานคุณภาพในกระบวนการปฏิบัติงาน เช่น การแจ้ง การติดตาม การพิสูจน์อัตลักษณ์ หรือการพิสูจน์ศพในทางนิติวิทยาศาสตร์ ตลอดจนขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานหรือส่วนราชการที่มีบทบาททับซ้อนกัน จึงเป็นที่มาของการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและพิสูจน์ศพนิรนาม พ.ศ. 2558 (Central Institute of Forensic Science, 2012) เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม และการสร้างความ เท่าเทียมกันของประชาชนในสังคมที่สมควรได้รับการจัดการและแก้ไขปัญหา

ดังกล่าวอย่างเป็นธรรมและทันต่อสถานการณ์ ซึ่งแนวทางสำคัญของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ มีเป้าหมายเพื่อสร้างนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการปฏิบัติในการรับมือ ป้องกัน และจัดการ ปรากฏการณ์คนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม รวมทั้งการสร้างประสิทธิภาพในทางปฏิบัติงานติดตาม คนหายและพิสูจน์ศพนิรนาม ด้วยกลไกและระบบที่มีมาตรฐานคุณภาพ ตลอดจนมุ่งสร้างการบูรณาการ ความร่วมมือของหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน ที่ได้มีการร่วมกัน ในการดำเนินการจะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

คนหายเกิดขึ้นได้ในหลายกรณีไม่ว่าจะเป็น กรณีความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ การสู้รบในประเทศ ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติเกิดการลี้ภัยออกนอกประเทศ และสูญหายไปเพราะ ไม่สามารถติดต่อหรือส่งข่าวสารไปยังครอบครัวและขาดการติดต่อสื่อสาร อันนำไปสู่การแยกออกจากครอบครัวเป็นระยะเวลายาวนาน ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการสูญหายของบุคคลได้ รวมทั้งกรณี ของกองกำลังติดอาวุธ หรือกรณีกลุ่มติดอาวุธที่หายไปในช่วงการปฏิบัติงาน และเหยื่อที่อาจเสียชีวิต โดยร่างกายอาจถูกฝังหรือถูกทำลาย ซึ่งก่อนการตรวจพิสูจน์มักจะไม่สามารถทราบข้อมูลใด ๆ ของบุคคลหรือผู้เสียชีวิต เนื่องจากเหยื่อหรือศพที่พบอาจถูกปิดบัง หรือถูกทำลาย รวมถึงการถูกจับ ลักพาตัว กักขังในสถานที่ลับทำให้ไม่สามารถทราบข้อมูลของผู้เสียหายได้ (International Committee of the Red Cross ICRC, 2015) กรณีดังกล่าวนี้จึงถือเป็นปัญหาสำคัญในการพิสูจน์ตัวตนของบุคคล ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในการติดตามหาคนหาย หรือการพิสูจน์เพื่อยืนยัน ตัวบุคคลให้สามารถกลับคืนมาสู่ครอบครัวหรือญาติของผู้เสียชีวิตได้

สำหรับประเทศไทย พบว่า สถิติคนหายมีแนวโน้มสูงขึ้น ปีพ.ศ. 2561 มีจำนวน 902 ราย ศพนิรนามปีพ.ศ. 2561 มีจำนวน 805 ราย และคนนิรนาม ปี พ.ศ. 2561 มีจำนวน 902 ราย (The Committee on Development of Search of Missing Persons and Identification of Unidentified Remains System, 2019) จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสังคมผู้สูงอายุ การเปิด ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และปัญหาอาชญากรรมที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่าคนหาย หรือศพนิรนามยังเป็นชาวต่างชาติ หรือ ประชากรแถบประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนอันอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในเรื่อง การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนสอดคล้องกับ สหพันธ์ต่อต้านการบังคับบุคคลให้สูญหายแห่งเอเชีย (Asian Federation Against Involuntary Disappearances (AFAD) ให้ความเห็นว่าปัจจุบันสถานการณ์ ของประเทศไทยมีความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากความไม่แน่นอนทางการเมือง และโดยทั่วไปประเทศในแถบเอเชียส่วนใหญ่ไม่มีกรอบทางกฎหมายหรือกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการหายตัวไปที่เกิดจากอาชญากรรม นอกจากนี้ครอบครัวผู้ที่อยู่เบื้องหลังยังคงรอคอยการกลับมาของคน ที่ตนรักไม่ว่าจะกลับมาในสภาพมีชีวิต หรือเสียชีวิตแล้ว

ดังนั้นการติดตามคนหาย พิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม ไม่ได้เป็นภารกิจเฉพาะหน่วยงาน ภาครัฐเท่านั้น ปัจจุบันภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการช่วยส่งเสริมสนับสนุนภาครัฐ

ให้การติดตามคนหาย พิสูจน์คนนิรนามและศพนิรนาม มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ซึ่งในส่วน การปฏิบัติงานของภาคประชาสังคมให้มีความสอดคล้องกับการกิจดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีการทบทวน แนวทางการปฏิบัติงาน ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของภาคประชาสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอน วิธีการปฏิบัติงาน เครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งกฎระเบียบ มาตรการ นโยบาย และระบบกลไกที่จะส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของภาคประชาสังคม เพื่อนำผล การศึกษาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านคนหาย และศพนิรนามของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคสำหรับการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานด้านคนหาย และศพนิรนามของภาคประชาสังคม
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานด้านคนหายและศพนิรนามของภาคประชาสังคม

ทบทวนวรรณกรรม

1. บทบาทภาคประชาสังคมในการติดตามคนหายและศพนิรนาม

ประชาสังคม (Civil Society) คือ การรวมตัวกันของประชาชนเป็นกลุ่มหรือกลุ่มคน ในสังคมที่ประกอบไปด้วยประชาชนเป็นส่วนหลัก รวมถึงองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ ในการบริหารจัดการและ ดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีใช้หน่วยงานภาครัฐและธุรกิจ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือกำไรที่เป็นไปในเชิงธุรกิจ อาจอยู่ในรูปแบบของการเคลื่อนไหวในภาคส่วน ของประชาชนที่มีหลายรูปแบบ เช่น องค์กรชุมชน องค์กร NGO มูลนิธิหรือสมาคมต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ ในการให้บริการประชาชน ช่วยเหลือสังคมให้มีสวัสดิภาพและการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ช่วยเหลือเยาวชน หรือช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ทุพพลภาพ รวมถึงการรวมกลุ่ม เพื่อการเฉพาะกิจตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการช่วยเหลือภาวะฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุ เป็นต้น ดังนั้นประชาสังคมจึงเป็นรูปแบบของสังคมที่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมสาธารณะแตกต่างกับกิจกรรมของ ครอบครัวและกิจกรรมของรัฐดั้งเดิม กิจกรรมประชาสังคมดำเนินการภายใต้กรอบนิติกรรมและมีขอบเขตครอบคลุมประเด็นการมีส่วนร่วมสาธารณะ องค์กร อาสาสมัคร สื่อสารมวลชน องค์กรวิชาชีพ สหภาพแรงงาน เป็นต้น (Phonork, 2008) โดยคณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับ ประเทศไทยได้แบ่งภาคประชาสังคมออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กร สาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน องค์กรชุมชนและองค์กรภาคประชาชน (Civil Society Empowerment Institute, 2019)

2. บทบาทภาคประชาสังคมในประเทศออสเตรเลีย

ในบทบาทภาคประชาสังคมในประเทศออสเตรเลียจะแบ่งประเภทของกิจกรรมอาสาสมัครเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทไม่เป็นทางการ (Informal Volunteer) และอาสาสมัครทางการ (Formal Volunteer) ประเภทไม่เป็นทางการจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อนฝูง เพื่อนบ้านรวมถึงการเอาเวลาไปอาสางานต่าง ๆ ส่วนกิจกรรมอาสาสมัครทางการนั้นถือเป็นการทำเพื่อชาติ มีการปฏิญญาของอาสาสมัครร่วมกัน เป็นการทำงานของอาสาสมัครกับองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร หรือโครงการเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและอาสาทำด้วยตัวเจตจำนงเสรีของอาสาสมัครเองปราศจากการบังคับ โดยไม่เข้าไปเพื่อผลตอบแทนทางการเงินจะเป็นไปเพื่องานอาสาสมัครเท่านั้น ในประเทศออสเตรเลียอาสาสมัครจะเป็นบุคคลที่มีความสนใจและความสามารถที่หลากหลาย หรือกลุ่มที่ประกอบไปด้วยอาสาสมัครในองค์กรได้รับค่าตอบแทนเป็นต้น (Chettha and Mektripob, 2005)

3. บทบาทขององค์การสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีองค์การสาธารณประโยชน์ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ มีดังนี้

- 1) การสงเคราะห์ผู้ยากจนด้อยโอกาส เช่น คนยากจน คนพิการ ผู้ประสบสาธารณภัย เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด โดยการให้ทุนการศึกษา ฝึกอาชีพ จัดหางานทำให้สามารถมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี
- 2) การแก้ไขปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาครอบครัวโดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
- 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น กลุ่มเด็กและสตรี ผู้สูงอายุ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ
- 4) การพัฒนาชุมชน ดำเนินงานพัฒนาสังคมในเมืองและชนบท เพื่อให้ร่วมกันพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างสมดุล ทั้งการพัฒนาจิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ
- 5) การพัฒนาศีลธรรมและวัฒนธรรม ให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสนาที่ตนนับถือ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา
- 6) การพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและยั่งยืน การส่งเสริมสิทธิการลงคะแนนเลือกตั้ง
- 7) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ เกิดความยุติธรรมและความเป็นธรรมในสังคมกลุ่มต่าง ๆ ทั้งคนยากจนด้อยโอกาสให้ได้รับความเป็นธรรมโดยเสมอกัน
- 8) การเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์และปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น โดยแจ้งให้ราชการทราบถึงปัญหาสังคมและผู้กระทำผิด หาทางร่วมมือทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาสังคม

9) เป็นปากเป็นเสียงหาประชาชนได้รับความเดือดร้อนและไม่เป็นธรรม แจ้งให้หน่วยราชการทราบโดยยึดหลักการปรึกษาหารือและการประนีประนอม ไม่ใช้การประจันหน้าและความรุนแรง

10) เป็นตัวเร่งให้ราชการมีความตระหนักในปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา (Boonsang, 2014)

สำหรับประเทศไทยหน่วยงานภาคประชาสังคมที่ได้เข้ามาดำเนินการในการสนับสนุนในการติดตามด้านคนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม ประกอบไปด้วยมูลนิธิต่าง ๆ เช่น มูลนิธิร่วมกตัญญู มูลนิธิสว่างพรกุศลธรรมสถาน จังหวัดระยอง มูลนิธิสว่างวิชาธรรมสถาน จังหวัดนครราชสีมา พุทธสมาคมสว่างรัตนตรัยธรรมสถาน จังหวัดสระบุรี มูลนิธิสัจจุพุทธธรรมแห่งประเทศไทย จังหวัดปราจีนบุรี มูลนิธิพุทธสมาคมสว่างอริยธรรมสถาน จังหวัดนครนายก มูลนิธิสว่างบริบูรณ์ธรรมสถาน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ศีลธรรมสมาคม บ้านบึง จังหวัดชลบุรี สมาคมสว่างอุทัยธรรมสถาน จังหวัดชลบุรี มูลนิธิสว่างแสงธรรมสถาน จังหวัดนครราชสีมา มูลนิธิสาธารณะกุศลสถาน (เม่งจิ้นเซี่ยงตั่ว) จังหวัดราชบุรี มูลนิธิสว่างบำเพ็ญธรรมสถาน จังหวัดปราจีนบุรี มูลนิธิสว่างเบญจธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม มูลนิธิสว่างไพศาลธรรมสถาน (เม่งลิมเซี่ยงตั่ว) จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น

ทั้งนี้หน่วยงานภาคประชาสังคมที่ได้รับเชิญในการให้ข้อมูลในการปฏิบัติงานเป็นหน่วยงานที่ได้มีการให้บริการหรือการช่วยเหลือสังคมที่เกี่ยวข้องกับ คนหาย คนนิรนามและศพนิรนามที่ได้มีการก่อตั้งขึ้นเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ จัดเป็นผู้แทนหน่วยงานภาคประชาสังคมจากทั่วประเทศ (Boonsang, 2014)

ระเบียบวิธีวิจัย

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นมูลนิธิภาคประชาสังคม มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านคนหายและศพนิรนาม โดยใช้ข้อคำถามปลายเปิดสำหรับถามกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านคนหายและ ศพนิรนาม การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นมูลนิธิภาคประชาสังคม โดยใช้การตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถาม IOC : Index of Item - Objective Congruence จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความเห็นพ้อง > 0.5 และใช้หลักวิธีการวิเคราะห์ผลด้วย SWOT Analysis

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย (In-depth Interview) และการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) หน่วยงานภาคประชาสังคม โดยใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านคนหายและศพนิรนาม โดยกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาเป็นผู้แทนหน่วยงานมูลนิธิที่มีภารกิจเกี่ยวข้องด้านคนหายและศพนิรนาม จำนวนทั้งสิ้น 15 หน่วยงาน

ได้แก่ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง มูลนิธิร่วมกตัญญู มูลนิธิสว่างพรกุศลธรรมสถาน จังหวัดระยอง มูลนิธิสว่างวิชาธรรมสถาน จังหวัดนครราชสีมา พุทธสมาคมสว่างรัตนตรัยธรรมสถาน จังหวัดสระบุรี มูลนิธิสัจจพุทธธรรมแห่งประเทศไทย จังหวัดปราจีนบุรี มูลนิธิพุทธสมาคมสว่างอริยะธรรมสถาน จังหวัดนครนายก มูลนิธิสว่างบริบูรณ์ธรรมสถาน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ศีลธรรมสมาคม บ้านบึง จังหวัดชลบุรี สมาคมสว่างอุทัยานธรรมสถาน จังหวัดชลบุรี มูลนิธิสว่างแสงธรรมสถาน จังหวัดนครราชสีมา มูลนิธิสาธารณะกุศลสถาน (เม่งจิ้นเซียงตั่ว) จังหวัดราชบุรี มูลนิธิสว่างบำเพ็ญธรรมสถาน จังหวัดปราจีนบุรี มูลนิธิสว่างเบญจธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม มูลนิธิสว่างไพศาลธรรมสถาน (เม่งลิมเซียงตั่ว) จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิจัย

ตามกฎกระทรวงสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ มีภารกิจในการตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ประกอบการดำเนินคดี หรือตามที่ได้รับการร้องขอ ซึ่งรวมถึงการรับแจ้ง จัดเก็บ รวบรวม และประสานข้อมูลเกี่ยวกับคนหายและศพนิรนามจาก หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชน (Royal Thai Government Gazette, 2018) ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มครั้งนี้ ซึ่งการวิจัยนี้ได้มีการกำหนดประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลหน่วยงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การรับเรื่อง 2) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 3) การเก็บข้อมูลศพ 4) การจัดการศพภายหลังการชันสูตร 5) ปัญหาอุปสรรค ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การรับเรื่อง

ในด้านการรับเรื่องของหน่วยงานภาคประชาสังคมสำหรับการดำเนินการด้านคนหาย คนนิรนามและศพนิรนาม มีรายละเอียดการรับเรื่องไม่ว่าจะเป็นช่องทางในการรับแจ้งเหตุ ซึ่งมีหลายช่องทาง ดังนี้ Social Media ต่าง ๆ Line Application หรือ โทรศัพท์ วิทยุสื่อสาร ลูกข่ายและช่องทางติดต่ออื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าหน่วยงานมีการจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุและมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เพื่อรับแจ้งเหตุ ซึ่งการรับแจ้งเหตุจะมีสมุดบันทึกข้อมูลการรับแจ้งเหตุ โดยมีรายละเอียดข้อมูล เช่น ชื่อผู้แจ้ง และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ วันที่รับแจ้ง เวลาที่รับแจ้ง สถานที่เกิดเหตุ จำนวนผู้เสียชีวิตหรือบาดเจ็บ พนักงานสอบสวน และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ เป็นต้น มีภารกิจด้านการจัดการศพภายหลังชันสูตรแล้ว การจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือศพ และมีสุสานของมูลนิธิที่จะรับศพไปดำเนินการฝังต่อไป เป็นต้น โดยหน่วยงานจะรับแจ้งเหตุจากสถานีตำรวจ โรงพยาบาล และประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบเป็นหลัก

2. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาคประชาสังคม มูลนิธิอาสาสมัครต่าง ๆ นั้น จะพบว่าเมื่อไปถึงสถานที่เกิดเหตุเจ้าหน้าที่จะประเมินว่ามีผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่ และจะดำเนินการปฏิบัติงานโดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1) กรณีมีผู้บาดเจ็บจะมีการดำเนินการประเมินและปฐมพยาบาล สอบถามชื่อ-นามสกุลของผู้บาดเจ็บ และสิทธิการรักษาพยาบาล เพื่อส่งตัวผู้บาดเจ็บไปยังโรงพยาบาลนั้น ๆ (ถ้าเป็นต่างจังหวัดส่งโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุด) แต่ในกรณีผู้บาดเจ็บหมดสติ ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ จะดำเนินการเรียกรถพยาบาลที่ใกล้ที่สุดมารับผู้บาดเจ็บ

2) กรณีผู้เสียชีวิต จะมีการประเมินสถานการณ์ว่าเป็นศพคดีประเภทใด เช่น ฆาตกรรม ผูกคอ หรืออุบัติเหตุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกั้นพื้นที่เกิดเหตุเพื่อรักษาสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และรอเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาถึงโดยไม่เข้าไปรบกวนสถานที่เกิดเหตุ อีกทั้งจะต้องมีการถ่ายภาพศพ ตำหนิ รอยสัก เป็นต้น ซึ่งถ้าพบวัตถุพยานที่ปรากฏอยู่ในสถานที่เกิดเหตุจะไม่นำออกมาจากร่างผู้เสียชีวิต ซึ่งหากจะนำวัตถุพยานออกจากสถานที่เกิดเหตุจะต้องมีการนำออกมาตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น และจะต้องถ่ายภาพเป็นหลักฐานไว้ ส่วนทรัพย์สินจะส่งมอบคืนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับผิดชอบคดี ในส่วนการดำเนินการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือจะดำเนินการตามแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งเท่านั้น ทั้งนี้ในการส่งศพจะดำเนินการตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมถึงกรณีนำส่งที่สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ จะต้องมียกหนังสือนำส่งศพ ซึ่งในกรณีนำส่งโรงพยาบาลทั่วไปจะไม่มีหนังสือนำส่งศพ เป็นต้น

สำหรับการปฏิบัติงานเมื่อเจ้าหน้าที่มูลนิธิได้เดินทางมาถึงสถานที่ เกิดเหตุมีขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1) การถ่ายภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ถ่ายภาพที่เกิดเหตุโดยรวมถ่ายภาพศพ ประกอบด้วย ภาพหน้าตรง ภาพรูปพรรณสัณฐาน ภาพเอกลักษณ์บุคคลต่าง ๆ เช่น รอยสัก แผลเป็น นิ้วเกิน ความพิการ เป็นต้น

2) พลิกศพตามคำสั่งของแพทย์เวร มีการถ่ายภาพ หรือบันทึกวิดีโอขณะปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อเป็นหลักฐานขณะปฏิบัติงาน

3) เมื่อค้นตัวเสร็จสิ้น จะมีการนำทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้เสียชีวิตมาจัดเรียงและถ่ายภาพรวม ก่อนส่งมอบให้พนักงานสอบสวน

4) บางมูลนิธิใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลรูปพรรณต่าง ๆ ทรัพย์สิน ไม่ได้มีการถ่ายภาพเก็บไว้

5) มีการถ่ายภาพเจ้าหน้าที่ที่ออกที่เกิดเหตุแต่ละเหตุ เพื่อใช้เป็นหลักฐานว่า เจ้าหน้าที่ผู้ใดปฏิบัติงานในเหตุนั้น ๆ บ้าง

6) ข้อมูลต่าง ๆ ของแต่ละมูลนิธิต่าง ๆ จะดำเนินการบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ โดยระยะเวลาสถานที่เกิดเหตุ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในวันนั้น ๆ เมื่อถ่ายรูปในที่เกิดเหตุแล้ว จะดำเนินการส่งให้เจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ที่มูลนิธิผ่านช่องทางไลน์เพื่อดำเนินการจัดหมวดหมู่ภาพ สำหรับกระบวนการถ่ายภาพนั้น ยังมีการอบรมไม่ครบทุกหน่วยงาน

7) การจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ แต่ละมูลนิธิต่าง ๆ มีการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือที่แตกต่างกัน บางมูลนิธิต่าง ๆ มีการเก็บ 4 ชุด ถ้ามีผู้เสียชีวิตภายในเรือนจำจะเก็บ 6 ชุด ซึ่งจำนวนการจัดเก็บขึ้นอยู่กับความประสงค์ของพนักงานสอบสวน โดยลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บจะส่งต่อไปให้พนักงานสอบสวนต่อไป สำหรับการพิมพ์ลายนิ้วมือจะไม่มีการลงลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่มูลนิธิผู้จัดเก็บพิมพ์ลายนิ้วมือ

8) การเก็บศพ จะมีการห่อศพโดยผ้าดิบสีขาว หรือของพลาสติก หรือห่อด้วยผ้าฝ้าย และมีการระบุรายละเอียดไว้ที่ผ้าห่อศพ โดยระบุ ชื่อ-นามสกุล (ถ้ามี) ลักษณะเหตุ สถานที่ตำรวจนครบาล สถานีตำรวจภูธร สถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ผู้เก็บศพ ในการนำส่งศพมายังหน่วยงานชั้นสูงต่อไป จะไม่มีการลงนามรับ-ส่งศพ แต่จะมีใบนำส่งศพที่ออกโดยพนักงานสอบสวนเป็นเอกสารนำส่ง

3. การเก็บข้อมูลศพ

ในการเก็บข้อมูลศพก่อนฝังก็จะต้องมีการถ่ายภาพหน้าตรง มีการบันทึกรายละเอียด เช่น ชื่อ นามสกุล อายุ เชื้อชาติ สาเหตุการเสียชีวิต รวมทั้งในบางหน่วยงานจะมีการบันทึกรหัสเลขที่ของศพ รวมทั้งบางหน่วยงาน ก็ได้มีการบันทึกข้อมูลลงในระบบที่มีการระบุถึงวันที่เกิดเหตุ สถานที่เกิดเหตุ เก็บไว้ในฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์เป็นไฟล์ข้อมูล หรือในบางกรณีที่เป็นศพไร้ญาติจะมีการเก็บรูปภาพ รวมถึงข้อมูลเบื้องต้นลงในระบบคอมพิวเตอร์ โดยจะเรียงลำดับตัวเลข 1- 10 เป็นการเรียงลำดับก่อนหลังที่ได้มีการทำการบันทึก นอกจากนี้ในกรณีที่เป็นการจัดเก็บในถุงซิปลิ้น โดยส่วนใหญ่แล้วมูลนิธิจะไม่ได้มีการเก็บข้อมูลที่เป็นภาพได้ เนื่องจากไม่สามารถเปิดถุงซิปลิ้นในการถ่ายรูปศพสำหรับการบันทึกข้อมูล ซึ่งตามหลักการแล้วศพที่อยู่ในถุงซิปลิ้นก็ต้องมีการเปิดถุงและถ่ายภาพไว้เป็นฐานข้อมูลด้วย หลังจากที่ได้มีการถ่ายภาพบันทึกข้อมูลศพแล้ว ก็จะมีการลงระบบในฐานข้อมูล รวมถึงรายละเอียดของหน่วยงานต้นเรื่องที่ได้มีการส่งศพมา มีการกำหนดตัวเลขการฝังศพ และมีการลงบันทึกข้อมูล 2 ที่ ในระบบและในสมุดทะเบียนคุม

นอกจากนี้ในด้านระยะเวลาการบันทึกข้อมูลนั้น จะมีการเก็บข้อมูลภาพโดยเฉลี่ยแล้วจะเก็บไว้ประมาณ 4 - 5 ปี หรือบางหน่วยงานก็ได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลไว้ หรือบางหน่วยงานหากมีการเก็บภาพหรือเอกสารเกินระยะเวลา 5 ปี ก็จะนำเอกสารไปทำลายทิ้ง เนื่องจากเอกสารมีจำนวนปริมาณที่มาก

ในด้านการเข้าถึงข้อมูล บางมูลนิธิที่มีเครือข่ายใหญ่ๆ มีการจ้างบริษัทพัฒนาระบบ โดยจะมีรหัสในการให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าบันทึกข้อมูล ซึ่งในส่วนนี้ประชาชนทั่วไปจะไม่สามารถเข้ามาดูข้อมูลได้ เช่น ระบบ RSN ซึ่งเป็นระบบบันทึกความปลอดภัยบนท้องถนน ก็จะเป็นรูปแบบการบันทึกข้อมูลอุบัติเหตุ เชื่อมโยงกับแผนที่ประเทศไทย โดยในการบันทึกข้อมูลดังกล่าวนี้ เมื่อมีการถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ

แล้วจะนำข้อมูลเข้าสู่ระบบ โดยเจ้าหน้าที่ที่สามารถสืบค้นได้ เพียงกรอวันที่เกิดเหตุลงไปในระบบดังกล่าว ก็จะปรากฏคดีในวันดังกล่าวขึ้นขึ้นมาจากระบบฐานข้อมูล

4. การจัดการศพภายหลังชันสูตร

ในการบริหารจัดการศพสำหรับการเตรียมฝังศพ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง กรุงเทพมหานคร จะมีแบบฟอร์มที่สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจกำหนดเพื่อบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ของศพ ที่จะดำเนินการฝัง ส่วนมูลนิธิอื่น ๆ จะมีแบบฟอร์มที่กำหนดขึ้นเอง โดยรายละเอียด ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุลศพ ลักษณะตำหนิ รูปพรรณสัณฐาน รอยสัก แผลเป็น ทรัพย์สินติดตัว และเลขที่หลุมที่ฝังศพ ที่แต่ละมูลนิธิกำหนดขึ้นเอง โดยมีทะเบียนคุมเลขที่หลุมเพื่อที่เจ้าหน้าที่มูลนิธิจะไม่สับสน เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมเป็นเจ้าหน้าที่ชุดเดียว เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะถูกจัดเก็บไว้ที่สำนักงาน ของมูลนิธินั้น ๆ

จากการรวบรวมข้อมูลการดำเนินการของภาคประชาสังคม ในการรับเรื่องการส่งฝังศพนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะรับเรื่องมาจากโรงพยาบาลหรือจากการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดำเนินการ ส่งเรื่องผ่านมายังมูลนิธิ ซึ่งในการบันทึกภาพก่อนการฝังนั้นจะดำเนินการมาจากโรงพยาบาล หรือมูลนิธิ ซึ่งบางกรณีไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลไว้ สำหรับการติดตามหาคนหาย และศพนิรนามเพื่อนำมาเชื่อมโยง ข้อมูลจะมีการดำเนินการตรวจสอบหนังสือนำส่ง (เลขคดี, ชื่อ) รวมทั้งใบมรณะบัตรที่สามารถนำมาใช้ ในการดำเนินการติดตาม และในขั้นตอนการฝังศพนั้นจะมีการกำหนดเลขหลุมที่ฝังศพเพื่อสะดวก ต่อการตรวจสอบ ในกรณีที่มีการติดตามหาศพในภายหลัง รวมทั้งการกำหนดเลขรหัสศพ โดยเรียง ตามลำดับ 1, 2, 3 ซึ่งจะทำให้การแยกออกเป็นรายปี เพื่อความสะดวกและง่ายในการติดตาม มีการจัดเก็บ ในรูปแบบเอกสารซึ่งจะเก็บไว้ที่มูลนิธิ

จากข้อมูลที่ได้พบว่าภายหลังจากการผ่าชันสูตรศพ การเดินทางมารับศพเพื่อนำไปฝัง จะดำเนินการตามคำร้องขอของพนักงานสอบสวน หรือโรงพยาบาล ซึ่งจะต้องมีหนังสือสำหรับมอบร่าง (ศพ) ที่ออกให้โดยพนักงานสอบสวนหรือโรงพยาบาล ส่วนหนังสือมอบร่างนั้น บางกรณีพนักงานสอบสวน เขียนไว้ที่โรงพยาบาลตั้งแต่วันส่งศพมาชันสูตร บางกรณีเจ้าหน้าที่มูลนิธิต้องไปรับหนังสือที่พนักงาน สอบสวน เมื่อรับศพออกไปเพื่อฝัง และจะต้องมีการลงชื่อเป็นหลักฐานเพื่อแสดงว่าผู้ใดเป็นผู้รับศพไปฝัง

ในกรณีที่ต้องมีการรับศพที่ฝังแล้ว ณ มูลนิธิจะต้องมีหนังสือขอรับศพจากพนักงาน สอบสวน ในหนังสือขอรับศพต้องระบุชื่อผู้รับ ซึ่งมูลนิธิจะดำเนินการตรวจสอบกับพนักงานสอบสวน ว่าส่งญาติมารับศพหรือไม่ ในส่วนเอกสารประกอบการรับศพ มูลนิธิจะขอสำเนาบัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน เบอร์โทรศัพท์ ของผู้ถูกระบุให้รับศพ มีการให้ดูรูปถ่ายเพื่อยืนยันศพก่อนขุด จากนั้น จะตรวจสอบว่า ศพดังกล่าวถูกฝังไว้ ณ หลุมใด โดยมีแผนผังหลุมกำกับเพื่อป้องกันการผิดพลาด

5. ปัญหาอุปสรรค

ในการดำเนินการของภาคประชาสังคมจะพบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ซึ่งบางครั้งอาจทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความล่าช้า ซึ่งสามารถแบ่งปัญหาอุปสรรค ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

5.1 ด้านบุคลากร

1) ต้องการให้มีการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ และสร้างการยอมรับในสังคม โดยต้องการประกาศนียบัตร หรือเครื่องหมายแสดงการผ่านการอบรม และเพื่อให้ทุกหน่วยงาน เป็นเป็นแนวทางเดียวกัน เป็นต้น สำหรับความรู้ที่ต้องการพัฒนา ประกอบด้วย การบริหารจัดการเรื่อง เอกสาร ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การเข้าสถานที่เกิดเหตุและการรักษาสถานที่เกิดเหตุ กระบวนการฝังศพ การเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ และการถ่ายภาพ

2) การคัดเลือกเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติงาน แต่ละมูลนิธิมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายกัน คือ ต้องผ่านการรับรองจากผู้ที่เคยปฏิบัติงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก่อนได้รับอนุญาต ให้ปฏิบัติงาน

5.2 ด้านระบบ

ปัญหาในด้านระบบนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีบทบาทในการเก็บข้อมูล รายละเอียดของศพมากขึ้น รวมถึงควรมีแนวทางการบริหารจัดการศพที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการวางระบบหรือแนวทางการกำหนดหมายเลขคดี ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลศพ ลงในระบบฐานข้อมูลกลาง มีแบบฟอร์มในการรับแจ้งเป็นรูปแบบเดียวกัน เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในการดำเนินการรวมทั้งขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

โดยมูลนิธิในเครือข่ายพุทธสมาคมสว่างอริยะธรรมสถาน เสนอให้หน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมประชุมกับมูลนิธิเพื่อเสนอความคิดเห็นแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้ส่งหนังสือไปยังประธานของมูลนิธิ ซึ่งมูลนิธิเครือข่ายจะมีการจัดประชุมมูลนิธิในเครือข่ายทั้งหมดทุกปี

ปัจจุบันยังขาดผู้ประสานงานในเรื่องคนหาย ซึ่งควรจะต้องมีหน่วยงาน ในการประสานงานข้อมูลเพิ่ม ซึ่งในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ใช้ระยะเวลานาน ควรมีศูนย์กลางในการ รวบรวมข้อมูล รวมถึงการขาดงบประมาณที่เป็นค่าใช้จ่ายในการขนส่งศพ และปัญหาด้านเอกสารยินยอม จากพนักงานสอบสวนให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิช่วยปฏิบัติงานในสถานที่เกิดเหตุ เช่น การบันทึกข้อมูล การอนุญาตให้มูลนิธิที่เข้าช่วยเหลือในสถานที่เกิดเหตุในบันทึกประจำวัน ตลอดจนปัญหาในด้านการฝังศพยังไม่มีกำหนดแนวทางการฝังศพที่ชัดเจน

5.3 ด้านอุปกรณ์และเครื่องมือ

1) ขาดชุดอุปกรณ์การเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ

2) ขาดถุงบรรจุศพ

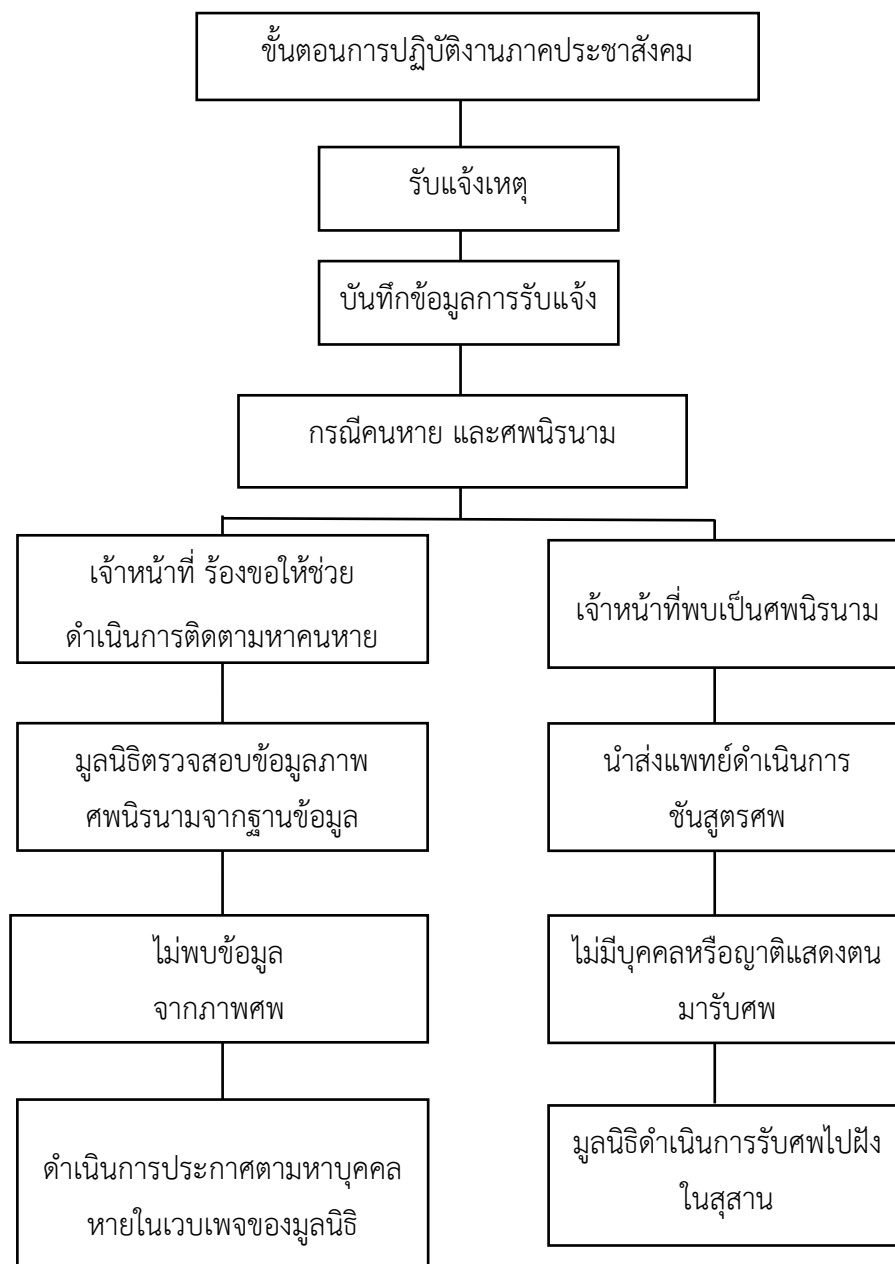
สรุปผลและอภิปรายผล

จากการดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคสำหรับการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานด้านคนหาย และศพนินามของภาคประชาสังคม จะมีความล่าช้า โดยในการบริหารจัดการศพของแต่ละที่นั้นมีความแตกต่างกัน รวมถึงบุคลากรยังขาดองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานซึ่งจะทำให้เกิดความผิดพลาดและความล่าช้าในการปฏิบัติงานได้ จึงต้องมีการปรับปรุงในระบบการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการบริหารจัดการด้านระบบต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้เอกสาร อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน หลักวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องซึ่งจะต้องมีการอบรมจากหน่วยงานที่มีความรู้และมีการรับรองการันตีสมรรถนะของผู้ปฏิบัติจากหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ

สำหรับขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานด้านคนหายและศพนินามของภาคประชาสังคม แต่ละมูลนิธิจะมีช่องทางการรับแจ้งเหตุที่คล้ายกัน คือ มีการรับแจ้งหลายๆช่องทาง เจ้าหน้าที่ที่ออกปฏิบัติงานต้องสวมใส่เครื่องแบบของมูลนิธิให้เรียบร้อยเพื่อบ่งบอกความเป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิที่แท้จริง การคัดเลือกเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติงาน แต่ละมูลนิธิมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายกัน ต้องผ่านการรับรองจากผู้ที่เคยปฏิบัติงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก่อนได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติงานต้องผ่านการอบรม เช่น ฝึกสอนน้องหรือโดยการอบรมดังกล่าวอยู่ภายใต้การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ เช่น ศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน เมื่อออกเหตุจะไม่มีการกำหนดหัวหน้าชุดออกเหตุ แต่จะดำเนินการแจกจ่ายงานตามความเหมาะสม ความสามารถของเจ้าหน้าที่แต่ละคน ณ ที่เกิดเหตุ

ในกรณีอุบัติเหตุจะประเมินสถานการณ์ก่อนว่าปลอดภัยหรือไม่ จากนั้นดำเนินการมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนตามความสามารถและเชี่ยวชาญ ณ สถานที่เกิดเหตุ หากมีผู้บาดเจ็บจะดำเนินการให้ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บก่อนและเคลื่อนย้ายไปโรงพยาบาล หากเกินความสามารถให้เรียกหน่วยงานสนับสนุนมาดำเนินการช่วยเหลือและเคลื่อนย้ายไปยังโรงพยาบาล กรณีเสียชีวิตให้ประเมินสถานการณ์ก่อนว่าปลอดภัยต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หรือไม่ เจ้าหน้าที่มูลนิธิต้องป้องกันสถานที่เกิดเหตุ ดูแลทรัพย์สิน เพื่อรอพนักงานสอบสวนและแพทย์เวร โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับศพและทรัพย์สินต่าง ๆ ถ้าเสียชีวิตขณะนำส่งต้องแจ้งพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีเพื่อทราบ กรณีตาย ณ โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่มูลนิธิจะเดินทางมาพิมพ์ลายนิ้วมือตามการร้องขอของพนักงานสอบสวน

แผนภาพแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานภาคประชาสังคมกรณีคนหายและศพนิรนาม

ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งจะต้องมีการนำเสนอเรื่องไปที่ประธานมูลนิธิ และมีการทำแนวทางวิธีการปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางเดียวกันทุกหน่วยงาน

2) ควรมีการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ และสร้างการยอมรับในสังคม โดยควรมีการออกประกาศนียบัตร หรือเครื่องหมายแสดงการผ่านการฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการเรื่องเอกสาร

ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การจัดเก็บข้อมูล การเข้าสถานที่เกิดเหตุและการรักษาสถานที่เกิดเหตุ การเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ การถ่ายภาพ เป็นต้น

3) ภาครัฐควรมีการเข้าร่วมประชุมกับมูลนิธิเพื่อการเสนอความคิดเห็นแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4) ควรให้มีหน่วยงานในการประสานงานด้านข้อมูล โดยให้มีการจัดตั้งทำศูนย์ข้อมูลสำหรับการติดตามคนหายและศพนิรนาม

5) ควรมีแนวทางการบริหารจัดการศพที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการวางระบบหรือแนวทางการกำหนดหมายเลขคดี

6) ควรมีการขึ้นทะเบียนประวัติให้กับเจ้าหน้าที่มูลนิธิที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วเพื่อมีทะเบียนประวัติความรู้ความสามารถ

7) ควรมีการกำหนดหลักสูตรกลางที่จะใช้ในการจัดอบรมเจ้าหน้าที่มูลนิธิทั่วประเทศ

8) มีการกำหนดหลักเกณฑ์การรับเจ้าหน้าที่มูลนิธิเข้าปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ

9) ควรจะต้องมีการแก้ไขในเรื่องการดำเนินการ รวมถึงแนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ยังไม่มีความสอดคล้องกับการทำงานของมูลนิธิ และควรมีการกำหนดแนวทางด้านแบบฟอร์มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- Boonsang, S. (2014). **Problems and Obstacles Among Volunteering Rescuers Working For Chachoengsao Volunteer Rescue Association**. Master of Public Administration Program in General Administration, Burapha University. (In Thai).
- Central Institute of Forensic Science. (2012). **Regulation of the Office of the Prime Ministry for Missing Persons and Unidentified Persons Identification B.E.2015**. Retrieved March 12, 2019, From <http://www.cifs.moj.go.th/main/index.php/th/regulations/>. (In Thai).
- Civil Society Empowerment Institute. (2019). **The Civil Society of Thailand**. Retrieved March 12, 2019. From http://thaicivilsociety.com/?p=content&id_content=250. (In Thai).
- Chettha, S & Mektripob, W. (2005). **ForeignSystem Development Volunteer in TRN Thailand under the TRRM Foudation. (Complete Research Report)**. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation and Sotsri-Sarit Wong Foundation. (In Thai).

International Committee of the Red Cross. (2019). **Missing People, DNA Analysis and Identification of Human Remains: A Guide to Best Practice in Armed Conflicts and Other Situations of Armed Violence**. Retrieved March 14, 2019, From https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_4010.pdf/.

Phonork, J, 2008. **Civil Society**. Retrieved March 2, 2019, From <http://www.royin.go.th/>. (In Thai).

Royal Thai Government Gazette. (2018). **Ministerial Central Institute of Forensic Science Ministry of Justice**. B.E. 2018. 135 (37 A). (In Thai).

The Committee on Development of Search of Missing Persons and Identification of Unidentified Remains System. (2019). **Draft of Plan and Policy, Action plan of Missing Persons and Identification 2019 - 2022**. Central Institute of Forensic Science of Justice Thailand. (In Thai).

ผู้เขียน

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

ร้อยตำรวจเอกหญิง รัชดาภรณ์ มรม่วง

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
ชั้น 8 และชั้น 9 ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

rachada.mpic@gmail.com

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

ดร.อมรเทพ พลสีก

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
ชั้น 8 และชั้น 9 ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

Fss.cifs@gmail.com

คำนำหน้า ชื่อ-สกุล

หน่วยงาน/สังกัด

ที่อยู่หน่วยงาน/สังกัด

E-mail:

นางนารธิดา สุศรี

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
ชั้น 8 และชั้น 9 ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

narttida2007@hotmail.com